

MUMTOZ QO'SHIQCHILIK SAN'ATI ORQALI MILLIY MEROSIMIZNI MUSTAHKAMLASH

Mahmudov Jahongir Saminjon o'g'li

Namangan davlat universiteti Musiqa ta'limi va madaniyat fakulteti

Vokal san'ati 3 - bosqich talabasi

Jahongirmahmudov1997@gmail.com

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada mumtoz qo'shiqchilik san'ati orqali milliy merosimizni mustahkamlash hamda mumtoz qo'shiqlarimiz va ularni ijro etish malakalarini hosil qilish yuzasidan so'z boradi.

Kalit so'zlar: mumtoz musiqa, san'at, ovoz, mumtoz ashula, musiqa asbobi.

АННОТАЦИЯ

в данной статье речь идет об укреплении нашего национального наследия через искусство классического пения и формировании наших классических песен и их исполнительского мастерства.

Ключевые слова: классическая музыка, искусство, голос, классическое пение, музыкальный инструмент.

ABSTRACT

This article deals with the strengthening of our national heritage through the art of classical singing and formation of our classical songs and their performance skills.

Key words: classical music, art, voice, classical singing, musical instrument.

Ma'lumki XX asrning birinchi yarmida bastakorlik ijodida zamonaga mos yangi yo'nalishdagi kuy va ashulalar yaratishga juda katta e'tibor qaratildi. To'xtasin Jalilov, Yunus Rajabiy, Imomjon Ikromov, Faxriddin Sodiqov, Muhammadjon Mirzayev kabi bastakorlar ijodi bunga yorqin misol bo'la oladi. Ijrochilik jarayonida esa Faxriddin Sodiqov, Rihsijon Rajabiy, Turg'un Alimatov, Saidjon Kalonov, Mahmudjon Muxammedov, Komiljon Jabborov va G'anijon Toshmatov, kabi bir qator moxir sozandalar va Jo'raxon Sultonov, Ma'murjon Uzoqov, Komiljon Otaniyozov, Fattoxon Mamadaliyev, Ochilxon Otaxonov, Orifxon Xotamov, Rasulqori Mamadaliyev, Ortiqxo'ja Imomxo'jayev, Saodat Qobulova kabi betakror xonandalar yetishib chiqqan va ular doimo el ardog'ida bo'lganlar.

Bu kabi bizning milliy qo‘shiqlarimiz va milliy san‘atimiz kuy qo‘shiqlarida, ashulalar, maqomchiligimizda albatta bizning milliy g‘urur va iftihorimiz, bizning o‘zligimiz aks etgandir. Bizlar bu musiqiy merosimizni asrab avaylab, yanada takomillashtirib, churu o‘rgangan holda o‘z milliy musiqa merosimizni mustahkamlashimiz zarurdir.[1]

Yangi asrning ilk yillarida an‘anaviy musiqa san‘atimiz rivojlanmagan deyolmaymiz lekin, ayrim jihatlarga e‘tibor berish lozimki bular musiqa merosimizning uch yo‘nalishini tahlil qilib ko‘rilganda yaqqon seziladi. Ya‘ni xonandalik, sozandalik va bastakorlik. Musiqa san‘atining ijrochilik mezonini amaliyotida sezilarli darajada rivoj topayotganligini kuzatish mumkin. Birinchidan: yosh avlodni an‘anaviy ijroga bo‘lgan qiziqishi ortdi. Hozirgi “ommaviy madaniyat”ning yoshlar o‘rtasida o‘ziga hos ta‘sirini ketayotgan bir paytda, yoshlar orasida an‘anaviy musiqani maromiga yetkazib ijro etadigan yosh avlod vakillari shakllandi va ular o‘z faoliyatlari bilan xalqimizga xizmat qilib kelmoqdalar. O‘tmish ustozlarning xonandalik an‘analari, chiroyli tik ovoz, ma‘noli va bilimli talqin bilan amaliyotda o‘zlarini namoyon etib kelganlar. Hoji Abdulaziz Abdurasulov, Domla Halim Ibodov, Xojixon Boltayev, Mulla To‘ychi Toshmuhammedov, Jo‘raxon Sultonov, Ma‘murjon Uzoqov kabi ustoz san‘atkorlar ijro an‘analari, mumtoz xonandalik an‘analari namunasi sifatida bizning avlodga yetib kelgan. Hozirgi yoshlar ham ushbu san‘atni qizg‘in holda o‘zlashtirishlari quvonarli hol. Ayniqsa, yoshlarning mukammal ovoz talqini va mumtoz musiqiy merosni ustozona shaklda talqin etayotganliklari va bunga katta ahamiyat berayotganliklari e‘tirofga loyiq. Bularning natijasi ham iqtidorli xonandalar misolida namoyondir. Bir qarashda an‘anaviy ijrochilik san‘ati bir meyorda qadam tashlab, rivojlanib bormoqda desak ham bo‘ladi. Lekin, mumtoz musiqaning shakllanish jarayonidagi tamoyillar, qoidalar uning rivojiga o‘z ta‘sirini ko‘rsatishi kerak. Merosni amaliy o‘zlashtirish va ijodiy yondoshish yaxshi an‘ana, lekin buning o‘zi yetarli emas. Chunki o‘tmish ustozlari o‘zlarining ijrochilik yutuqlari bilan birga musiqiy merosni teran anglab, diniy-falsafiy tahlil eta olganlarlar. Buning natijasida ijro namunalari tinglovchiga ta‘sirli yetib borishi va musiqiy savodxonlik yuqori darajada rivojlanib borishiga erishganlar. Ijod, zamoni aks ettiruvchi mezon hisoblanadi.[2]

Har bir zamonda musiqiy meros o‘ziga hos zamonaviy asarlar bilan boyib kelgan. Ana shu yaratilgan asarlar shu zamoni kuylagan. Bunday musiqalarni shu zamonning moxir sozanda va xonandalari yaratganlar. Musiqiy savodi yuqori, bilimli, musiqa fani bilan bir qatorda tarix va adabiyotni chuqur egallagan ustozlarning o‘z zamonasi uchun ijod etgan namunalari ham shunga yarasha o‘lmas navolarga aylangan.

Demak, an'anaviy xonandalik san'ati rivoji nafaqat musiqiy merosni zamon talabida ijro etish balki talqin qila olish, ya'ni tushunish va tushuntirib bera olish bilan rivojlanadi. Buning uchun musiqiy merosni o'rganish bilan birga yangi namunalarni yaratishda nazariy bilimlarga tayanish, saviyasi baland, chuqur ma'noga ega, falsafiy negizli asarlar ijod etish lozimdir. Oldingi avlod ijodiga nazar solsak To'xtasin Jalilov, Komiljon Jabborov, G'anijon Toshmatov, Nabijon Hasanov, Imomjon Ikromov, Muhammadjon Mirzayev, Jo'raxon Sultonov, Doni Zokirov, Fattoxxon Mamadaliyev, Orifxon Xotamov kabi yetuk sozanda va xonandalar bastakorlik amallari bilan yangi asarlar yaratganlar. "Etmasmidim", "Nazzora qil", "Yolg'iz", "Ey Sabo", "Guluzorim qani?", "Kezarman", "Qadimgi ushshoq", "Dardu-dilim", "Qoshi yo sinmu deyin" va boshqalar. Bu ro'yxatni yana davom ettirish mumkin. Bular o'z zamonasining shoh asarlaridir. Bu musiqiy namunalari nafaqat xonandalar tomonidan balki, barcha chol'gu sozlarda, orkestr va turli ansambllar talqinida sadolangani barchaga ma'lum. Ularni har bir ijro namunasi o'ziga hos jozibada yangrashi, asarni yangi qirralarini ochib beradi. Shu o'rinda aytish mumkinki mumtoz musiqa namunalari nafaqat milliy chol'gu sozlarida balki sharq mamlakatlari musiqa asboblari va jaxon estrada cholg'ularida ham professional (buzmasdan) ijro etishni qo'llab-quvatlash sohaning rivoji uchun xizmat qiladi. Hozirgi davrda biz uchun bir maktab hisoblanmish Shavkat Mirzayev, O'lmas Rasulov, Abduhoshim Ismoilov, Abdulahad Abdurashidov, Mahmudjon Tojiboyev, Mashrab Ermatov va Erkin Ro'zimatov ijodiy faoliyatlari ham har tomonlama ibratlidir. Ularni samarali faoliyatlariga hurmatni saqlagan holda shuni aytish kerakki, baribir zamonani to'laqonli ifodalovchi, tinglovchini tafakkurga chorlovchi kuylar yoki ashulalar yetishmayotgandek. Yaratilayotgan asarlar ko'p lekin, mumtozona darajaga munosib ijod mahsullari juda kam. Shularni inobatga olib, o'zbek musiqasining bugungi kundagi to'laqonli rivoji uchun nimalarga e'tibor berish lozim? Yosh ilmiy izlanuvchi sifatida mulohazalarimiz quyidagicha: Musiqiy merosni zamonga mos, texnika davri bilan hamomang talqin qilish, rivojlantirish. Adabiyotning nazm qonuniyatlarini yaxshi o'zlashtirib, ijodda qo'llash. Falsafiy tafakkurni badiiy ijodga singdirish. Teatr, kino va ommaviy tadbirlarda Mumtoz musiqa namunalari qo'llash. Milliy musiqamizni dunyoga tanitishni eng maqbul yo'li albatta sifatli kinofilmlar suratga olib, ularni ovozashtirishda mumtoz musiqamizdan foydalangan holda milliylikimizni asrab avaylash va uni kelajak avlodga yetkazish bizning asosiy vazifalarimizdandir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. "O'zbek mumtoz musiqachilik tarixi" Jo'rayeva.M. Toshkent-2017.B-281.
1. "Musiqqa tarixi va olami" Anvarov.S. Toshkent-2004.B-185.